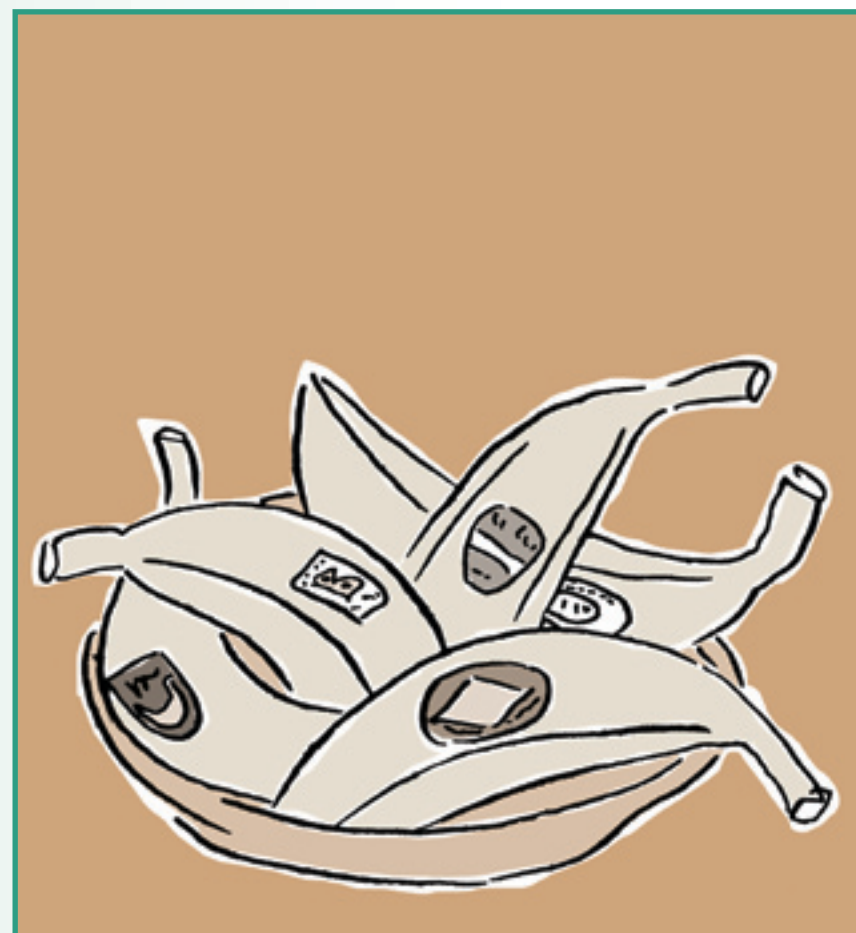

Méltányos kereskedelem

A modul szerzője: Tomory Ibolya

SZOCIÁLIS, ÉLETVITELI
ÉS KÖRNYEZETI KOMPETENCIÁK

A 11. ÉVFOLYAM

MODULVÁZLAT

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
I. Ráhangolás, a feldolgozás előkészítése					
Előzetes feladat					
A	Az osztály tanulói (és a tanár is) a foglalkozást megelőző két-három hétben címkéket gyűjtenek, amelyeket külföldi termékekről (gyümölcsökről vagy élvezeti cikkekről) vettek le.	Segédletek gyűjtése a foglalkozáshoz	Egyéni gyűjtőmunka		Doboz a címkék számára
I/a Honnan jönnek?					
A	A tanár kiteríti a világ térképét a földre vagy egy nagy asztalra. A tanulók 3-4 fős kiscsoportokat alakítanak, és körbeállják a térképet. Minden csoport kap néhányat az összegyűlt címkékből. Megpróbálják kitalálni, hogy milyen termékről származnak, és a kis papírokat elhelyezik a térkép azon területén, ahonnan az árucikk hozzánk érkezett. 10 perc	Az érdeklődés felkeltése Előzetes ismeretek felidézése Tájékozódás a térben Együttműködés	Csoportmunka – közös feladatmegoldás	Világtérkép (nagy) Összegyűjtött élelmiszercímkék	P1 (Háttér-információk)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
I/b Te mit választanál?					
A	A tanulók az előzőleg kialakult kis csoportokban dolgoznak tovább. Közös megegyezéssel kitöltik a D1 feladatlapot, s közben mérlegelik a hagyományos és a méltányos kereskedelmi forgalomból származó áruk előnyeit. Terméktípusonként haladva, a csoportok megosztják egymással választásaik indokait. Végül megbeszélik, hogy mit jelent a termékek nevében az FT (fair trade) rövidítés. 15 perc	Személyes állásfoglalás kérése Mérlegelés Érvelés Konszenzuseresés Döntés	Csoportmunka – közös döntés Csoportos szóforgó	D1 (Feladatlap)	
II. Új tartalom feldolgozása					
II/a Hol termesztik?					
A	A tanár ismerteti a tanulókkal a banántermesztésre alkalmas éghajlat jellemzőit, majd olyan sárga szívű, banán alakú kis papírokat oszt szét közöttük, amelyik mindegyikére egy-egy ország neve van írva. A tanulók ismét a térkép köré gyűlnek, és elhelyezik papírjaikat a termelési helyszíneken. 10 perc	A probléma felvetésének előkészítése Térbeli tájékozódás Összehangolt tevékenység	Egész csoportos gyakorlat – tájékozódás a világtérképen	Világtérkép (nagy) Sárga, banán alakú papírformák – országnévvel	P2 (Háttér-információk)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
II/b Banáncégek és banánországok					
A	<p>Az osztály közösen felidézi, hogy milyen márka- neveket látnak leggyakrabban a banáncímkéken, és felírják ezeket a táblára. Közösen átgondolják, hogy vajon honnan szerzik be áruikat ezek az ex- portcégek. A P3 alapján a tanár szükség szerint kiegészíti a listát.</p> <p>Ezután minden csoport megkapja a D2 feladatla- pot, és megpróbál válaszolni annak kérdéseire. A válaszokat megosztják egymással, a tanár pedig szükség szerint kiegészíti azokat.</p> <p style="text-align: right;">15 perc</p>	<p>Egy világméretű prob- léma exponálása</p> <p>Összefüggéslátás Logikus gondolkodás Véleményalkotás Fogalmazás</p>	<p>Frontális munka – irányított beszélge- tés</p> <p>Csoportmunka – kö- zös feladatmegoldás</p>	D2 (Feladatlap)	P3 (Háttér-in- formációk és útmutató)
B	<p>Minden csoport egy-egy kinyomtatott kép-párt kap a tanártól. A feladatuk az, hogy kitalálják, mit ábrázolnak a képek, és a párok tagjai milyen kap- csolatban vannak egymással. Az azonos képekkel dolgozók egyeztetik gondolataikat.</p> <p style="text-align: right;">15 perc</p>	<p>A termelési körülmé- nyek bemutatása</p> <p>Asszociációs készség</p>	<p>Csoportmunka – asszociációs játék</p> <p>Kooperatív tanulás – csoportforgó</p>	A tanár által ki- nyomtatott képek	P4 (Kinyomtat- ható fényképek)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
II/c A banán utazása: a hagyományos kereskedelmi folyamat					
A	<p>A tanár a banán útját bemutató, kinyomtatott fényképeket oszt szét a csoportok között. A képek a termelőtől a fogyasztóig követik a déli gyümölcs útjának legfőbb állomásait. A diákok feladata, hogy kitalálják, a folyamat melyik mozzanatát ábrázolja a náluk lévő kép, majd a többiekkel egyeztetve sorba rendezik a képeket a padlón. A szöveők ismertetik a képen látható tevékenységet. A tanár szükség szerint kiegészíti az elhangzottakat, és elmondja, hogy ezek a hagyományos kereskedelem általános fázisai.</p> <p style="text-align: right;">15 perc</p>	<p>A hagyományos kereskedelem folyamatának bemutatása</p> <p>Elemző készség Logikus gondolkodás Együttműködés</p>	<p>Csoportmunka – kerekasztal</p> <p>Frontális munka – csoportos szóforgó és tanári magyarázat</p>	A tanár által kinyomtatott képek	P5 (Kinyomtatható képsorozat)
B	<p>A tanár a képekhez tartozó ismertetőket és történetleírásokat ad a csoportoknak. A diákok összevetik ezeket a saját korábbi elképzeléseikkel. A most kapott információk alapján átgondolják, hogy mit jelent a kereskedelemnek ez a formája a termelők számára, és milyen hatással van életükre. Kiválasztanak egy mozzanatot, és jelenette formálják azt az érintettek szemszögéből. A csoportok egymást követően előadják jelenetüket.</p> <p style="text-align: right;">15 perc</p>	<p>A termelők kiszolgáltatottságának érzékelése történetek segítségével</p> <p>Problémaazonosítás Empátia Kreativitás Együttműködés</p>	<p>Csoportmunka – megbeszélés</p> <p>Kiscsoportos improvizáció</p>	D3 (Életképek és feladatok)	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
II/d Méltányos kereskedelem (fogalmak, alapelvek)					
A	A P6 melléklet alapján a tanár ismerteti a tanulókkal a méltányos kereskedelem elemeit és legfontosabb alapelveit. <i>(Az első 45 perc vége.)</i> 10 perc	Új ismeretek nyújtása Figyelem Befogadás	Frontális munka – tanári magyarázat		P6 (Háttér-információk)
B	A tanulók megbeszélik, hogy mit találtak érdekesnek és tanulságosnak az előadásokban. Milyen érzelmek, problémák és gondolatok kerültek felszínre, és mi motiválta ezeket? <i>(Az első 45 perc vége.)</i> 10 perc	A látott jelenetek értékelése Problémaazonosítás Szóbeli kifejezőkészség	Frontális munka – értékelés és megbeszélés		
II/e Méltányos kereskedelem – hagyományos kereskedelem					
A	Minden tanuló megkapja a D4 és a D5 szöveget, amit figyelmesen elolvas, és aláhúzással kiemeli belőle a leglényegesebb gondolatokat. Ezután mindenki húz vitakártyát (D6), amelynek alapján eldől, hogy melyik kereskedelmi forma előnyei mellett kell érveket felsorakoztatnia. 15 perc	Új ismeretek szerzése, a meglévők rendszerezése Szövegértés Lényegkiemelés	Egyéni olvasás és szövegfeldolgozás	D4 (Szöveg) D5 (Szöveg) D6 (Vitakártyák)	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	A tanulók csoportokban elolvassák a méltányos kereskedelemről szóló ismertetőt (D4). Maguk elé képzelik, hogyan változna meg a fényképeken látható emberek élete, ha kapcsolódnának ehhez a kereskedelmi formához. 15 perc	Új ismeretek szerzése Szövegértés Kreativitás	Egyéni olvasás és fantáziagyakorlat	D4 (Szöveg)	
II/e Érvek és ellenérvek – jó megoldások					
A	Két nagy csoport alakul, amelyek 3-3 kisebbre oszlanak. A kis csoportok érveket gyűjtenek a kereskedem egyik vagy másik formájának hasznossága mellett. A kis csoportok egy-egy nagy plakáton összesítik érveiket. A plakátok felkerülnek egymás mellé a falra, a diákok pedig szerepet cserélnek. A plakáton szereplő érvek felhasználásával, váltott megszólalással megpróbálják meggyőzni a másik oldalon lévőket arról, hogy a saját maguk által képviselt kereskedelmi forma képviseli a követendő utat. 30 perc	Érvek és ellenérvek megfogalmazása a két-féle kereskedelmi gyakorlat mellett Véleményalkotás Érvelés Nézőpontváltás Vitakészség	Csoportmunka – érvek gyűjtése, felkészülés vitára Egész csoportos gyakorlat – moderált vita váltott megszólalással		
B	A diákok elmondják egymásnak a bennük megfogalmazódott gondolatokat. A felvetődött ötletek közül minden csoport kiválaszt egyet, amit jelenet formájában kidolgoz, érzékeltetve, hogy az új kereskedelmi forma milyen változást hozna a szereplők életében. A csoportok egymásnak bemutatják a jeleneteket. 30 perc	A megszerzett tudás átélése jelenetalkotáson keresztül Empátia Kreativitás Önkifejezés	Csoportmunka – jelenettervezés Drámajáték – jelenetek bemutatása		

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
III. Az új tartalom összefoglalása, ellenőrzés és értékelés					
III/a Léteznek megoldások...?!					
A	<p>A tanulók az eredeti kiscsoportokba rendeződnek. Minden csoport elkészít egy témahálót (D7), amelybe a kereskedelem hatásait gyűjtik össze. Ezután lépésről lépésre átgondolják, hogy melyek azok a pontok, ahol mérlegelni kell a folyamat méltányosságát a termelők nézőpontjából. Ezeket aláhúzással jelölik meg. Végül kiválasztanak közülük egy problémát, amelyet részleteiben is végiggondolnak. Olyan megoldásokat próbálnak találni, amelynek révén méltányosabbá válhat a kereskedelem gyakorlata a jelenleginél.</p> <p>A szóvivők bemutatják a többieknek a csoport munkájának eredményeit, és ismertetik megoldási ötleteiket.</p> <p style="text-align: right;">15 perc</p>	<p>A kereskedelem hatásainak áttekintése, a méltányosság szempontjából problémás pontok azonosítása</p> <p>Problémaazonosítás Összefüggéslátás Problémamegoldás Együttműködés</p>	<p>Csoportmunka – témaháló készítése és elemzése, megoldások tervezése</p>	D7 (Témaháló)	
B	<p>A csoportok kampányt szerveznek a méltányos kereskedelem népszerűsítése érdekében. Megtervezik és rögzítik a lépéseket. Elképzelik, hogy kiket keresnének meg, és milyen támogatást kérnének tőlük. A terveket kifüggesztik a táblára vagy falújságra.</p> <p style="text-align: right;">15 perc</p>	<p>Az aktív állásfoglalásra mozgósító gyakorlat</p> <p>Kreativitás Folyamattervezés Hatáskeltés Együttműködés</p>	<p>Csoportmunka – kampány tervezése</p>	<p>Csomagolópapír Vastag filctollak Ragasztógyurma</p>	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
III/b Tudatos vásárlás					
A	A tanár röviden ismereti a hírt, hogy a Köztársasági Elnöki Hivatalban csak méltányos kereskedelemről származó élvezeti cikkeket fogyasztanak. A tanulók sorban megfogalmazzák, hogy milyen okok húzódnak meg e döntés mögött. 15 perc	Példa felmutatása Összefüggéslátás Véleményalkotás Szóbeli kommunikáció	Frontális munka – beszélgetőkör		
B	Saját kampánygondolataikra reflektálva, a tanulók arról beszélgetnek, hogy ténylegesen milyen lehetőségeink vannak annak elősegítésére, hogy tőlünk távol élő emberek ne kerüljenek kizsákmányolt helyzetbe, és megkapják munkájukért azt a fizetést, amit a mi földrészünkön mi is elvárunk magunknak. 15 perc	A téma személyes közelségbe hozása Empátia Szolidaritás Felelősségérzet	Frontális munka – beszélgetőkör		

Tanári segédletek

P1 Címkék, származási helyek

A déligyümölcsökön gyakran találunk címkéket, amelyeken szerepel a származási ország neve, vagy következtetni lehet arra. Leggyakoribbak Dél-Amerika országai. A származási helyek azonosításában segítséget jelenthet a P2 melléklet listája.

P2 Banántermelő övezetek, országok

A banán fejlődésének a meleg, párás éghajlat kedvez leginkább, ahol a hőmérséklet nem esik 10 fok alá, gyakran van 30 fok feletti hőség, és sokszor esik az eső.

Ilyen klíma az Egyenlítő két oldalára jellemző, az északi és déli szélesség 30. foka között. Az övezetben található országok egyik fő mezőgazdasági terméke a banán.

Sokféle banán létezik. Ezek közül nálunk csak az édes, azonnali, nyersen is fogyasztásra alkalmas fajtákat árusítják. A banántermelő országokban azonban jóval szélesebb körű a különböző fajták felhasználása. Főzve és sütve is fogyasztják. Afrikában gyakran a főétkezés részeként, a tört krumplihoz hasonló köretet készítenek az apró, zöld, főzőbanánokból, vagy faszénen sütik meg a banánt.

A legfontosabb banántermelő országok listája:

India	Brazília	Fülöp-szigetek	Ecuador
Thaiföld	Indonézia	Mexikó	Honduras
Kolumbia	Costa Rica	Panama	Burundi
Tanzánia	Pápua Új-Guinea	Banglades	Guatemala
Kenya	Ruanda	Ghána	Sierra Leone
Sierra Leone	Uganda	Venezuela	

P3 Banánimportáló cégek és országok

a) A déligyümölcsök export-importját néhány nagy és több kisebb cég uralja a világon. A kereskedelmi cégek hazánkba is szállítanak különböző árucikkeket, és nagy valószínűséggel szerepelni fognak az összegyűjtött címkék között. Nekik köszönhető, hogy olcsó banánhoz jutunk. (1 kg banán átlagosan 300 Ft vagy annál olcsóbb, míg 1 kg Fair Trade banán ára jelenleg 700 Ft.) Nem minden banántermelő országban vásárolnak fel gyümölcsöt. Vannak kiemelt területek és országok, ahonnan nagy mennyiségben érkezik a gyümölcs hozzánk.

A banáncímkéken leggyakrabban előforduló cégnevek: Chiquita, Dole, Del Monte, Fyffes, Noboa, Dogan

A banánt legnagyobb mennyiségben exportáló országok: Ecuador, Costa Rica, Fülöp-szigetek, Honduras, Kolumbia, Panama, Guatemala, Elefántcsontpart, Nicaragua

b) A feladat megoldásakor – amikor a tanulók összevetik a banán-termelő országok listáját az exportáló országokéival – nyilvánvalóvá válik, hogy banánt sok helyen termelnek, de a banán exportja ennél jóval kevesebb országot érint. Az asztalunkra kerülő banán származási helye jóval körülhatárolhatóbb.

Ennek oka, hogy a piacot uraló cégek azokból az országokból vásárolnak, ahonnan olcsóbban tudják beszerezni az árut. Gyakran ők birtokolják a termőföldeket, ültetvényeket, és olcsó bér munkásokat alkalmaznak. A kistermelőktől is olcsón szerzik be terményeiket, mivel azok nem ismernek más lehetőséget, és a mindennapi megélhetésükhöz szükségük van a bejáratott kereskedelmi kapcsolatokra. Országon belül nehezebb jó áron eladni a gyümölcsöt, mivel sokan vannak, akik piacot akarnak biztosítani saját terményeiknek.

P4 Kinyomtatható páros életképek (külön mappában)

1. teaültetvény – teazedő munkáslány (1-2.)
2. fűszerkészítmény – ugandai kistermelők (3-4.)
3. kávécsesze – kávészüretelők (5-6.)

P5 A banán útja képekben – Kinyomtatható képek (külön mappában 7-16.)

1. Banántermelés és szüretelés
2. Csomagolás
3. Szállítás
4. Importáló

5. Nagykereskedés
6. Kiskereskedés
7. Fogyasztó

P6 A méltányos kereskedelem

„A méltányos kereskedelem a nemzetközi árucserre szokásos felfogásától eltérő megközelítés. Kereskedelmi partnerséget jelent, amely a hátrányos helyzetű termelők számára kívánja a fenntartható fejlődést előmozdítani, elsősorban jobb kereskedelmi feltételek biztosításával, valamint szemléletformáló kampányokkal a fejlett országokban.

A méltányos kereskedelem alapelvei szerint a világkereskedelemben kialakult arányok igazságtalanok, és olyan óriási kiszolgáltatottságot jelentenek a szegény országok lakosságának, amely egyre csak mélyül a kereskedelem hagyományos formáinak fenntartásával...

A Fair Trade mozgalmak a harmadik világ jellegzetes exporttermékeit forgalmazzák, főleg kávé, teát, cukrot, mézet, kakaót, banánt, kézműves termékeket. A minősített Fair Trade áruk forgalma a huszonegyedik század elején évi 400 millió dollár, amely ugyan csekély a „normál” kereskedelem mértékéhez képest, mégis biztató irányokat mutat.

„A mozgalom legtávolabbi gyökerei a 19. század végi angol és olasz szövetkezeti mozgalomba nyúlnak vissza, melynek célja az volt, hogy a termelőtől a kereskedőig egységes gazdasági láncokat hozzon létre. A második világháború után sok segélyszervezet figyelme az úgynevezett fejlődő országok felé fordult. Amerikai vallási csoportok (pl. a Ten Thousand Village) már akkor elkezdtek közvetlenül a termelőktől vásárolni, ezzel támogatva a megélhetésüket.

A 60-as évektől kezdve a mozgalmak legfontosabb célja, hogy a fejlődő országok kimozduljanak a monokultúrából – tehát a nyersanyagot a belső piacra termeljék, és az általuk feldolgozott, érték-növelt termékeket exportálják inkább. Az egyszerű segélyezésen túl az Oxfam 1964-ben elindította a „Bridge” nevű programot: harmadik világbeli kézművesek termékeit megvették az importőröktől, és az eladásukból gyűjtöttek segélyekre. A mai Fair Trade-hez hasonló első program 1975-ben indult.

A 70-es és 80-as években egyre több termelőszövetkezet jött létre, elsősorban azért, mert a kávé és kakaó világpiaci ára drámaian lecsökkent. Ezek a szövetkezetek eredményesebben tudtak tárgyalni a felvásárlókkal.

A 80-as évek végén egy holland egyházi segélyszervezet két szociális munkásának fejében született meg egy egységes fair trade márka gondolata – így lehetővé vált, hogy a kiskereskedők nagy tömegben és egyszerűen vegyenek részt a harmadik világbeli munkások támogatásában. 1988-ban mutatták be Hollandiában a Max Havelaar kávé, amely egy év alatt 3%-os piaci részesedésre tett szert. Az elkövetkező években sok helyütt létesültek más hasonló szervezetek és márkák. Ezek összefogására született meg 1997-ben a FLO (Fairtrade Labelling Organisation), amely egy 17 tagból álló ernyőszervezet.

Míg 2003-ban 150-féle terméket forgalmaztak a fair trade láncban, 2004-re ez a szám már 834-re nőtt. A fair trade termékek piaca egyre nő, akár évi 40-90%-os piacbővülést is mutatva. Nagy-Britanniában 2001-ben például 46 millió font értékű, fair trade árut adtak el. Kanadában, 1998-ban 3 millió USA dollár bevételt hozott a méltányos kereskedelem – ez 12 500 új munkahelyet teremtett a fejlődő országokban. A világ kávétermelőinek 3%-a tagja valamilyen méltányos kereskedelmet garantáló szövetkezetnek.”

(Forrás: Fair Trade, Védegylet, 2005)